

การสร้างสรรคบทเพลงไทยสากลร่วมสมัย “รฤกบวรราชเจ้า” The creation of the contemporary song “Raruek Bawonraratchao”

ดวงดาว เถาว์ศิริณ* สุพรรณณี เหลือบุญชู นพคุณ สุดประเสริฐ
Duangdao Thaohiran*, Supunnee Leuaboonscho, Noppakun Sodprasert
สาขานาฏศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์¹
Program in performing Arts, Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasipa Institute
รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลักสูตรวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์²
Associate Professor Dr., Doctoral Thesis Advisor, Bunditpatanasilpa
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์³
Assistant professor Dr., Doctoral Thesis Co-Advisor, Bunditpatanasilpa
nanstar1971@gmail.com

Received: June 20, 2023

Revised: July 14, 2023

Accepted: July 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการสืบทอดและเผยแพร่การขับร้องบทเพลงไทยสากลร่วมสมัยในวงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และ 2) เพื่อสร้างสรรคบทเพลงไทยสากลร่วมสมัย

ผลการศึกษาพบว่า 1) วงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร ได้สืบทอดและเผยแพร่การขับร้องบทเพลงไทยสากลร่วมสมัยมาเป็นเวลานาน โดยบรรเลงเพลงไทยสากลที่ประพันธ์ขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้วงดุริยางค์สากล กรมศิลปากรยังได้สืบทอด และเผยแพร่การขับร้องเพลงไทยสากลผ่านการประพันธ์จำนวนมากโดยบุคคลสำคัญต่าง ๆ คือ พระเจนดุริยางค์ หลวงวิจิตรวาทการ เป็นต้น ส่งผลให้บทเพลงไทยสากลยังคงถูกสืบทอดและคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังได้รับการบรรเลงในงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยวงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร อีกด้วย 2) ในปัจจุบัน ยังไม่มีบทเพลงที่กล่าวถึงความสำคัญของวังหน้า ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งสำคัญของกรมศิลปากรมาเป็นเวลานาน ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเกิดแนวคิดที่จะสร้างสรรคและประพันธ์บทเพลง “รฤกบวรราชเจ้า” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่อง เชิดชู และบุคคลสำคัญที่มีคุณูปการต่อสถานที่ดังกล่าว เนื้อหาของบทเพลงจึงเกี่ยวข้องกับความมั่งคั่งของพระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า และพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 หรือกรมพระราชวังบวร 5 พระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ บทเพลงดังกล่าวมีวิธีการประพันธ์เนื้อร้อง และทำนองจากการศึกษาโดยคำนึงถึงความไพเราะของทำนองและคำร้องที่สื่อความหมาย เข้าใจถึงเรื่องราวประวัติความเป็นมาและสามารถเผยแพร่ความรู้ รวมถึงข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับวังหน้าและพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์ต่อสาธารณชน

คำสำคัญ: รุกบวรราชเจ้า การสร้างสรรค์บทเพลงไทยร่วมสมัย วงดุริยางค์สากลสำนักการสังคีต
การสืบทอดการขับร้องเพลงไทยสากล

Abstract

This article aims to (1) study the inheritance and dissemination of contemporary Thai songs performed by the Thai National Symphony Orchestra of the Fine Arts Department and (2) create a new contemporary Thai song. This study was conducted using qualitative research methods.

The findings revealed that the Thai National Symphony Orchestra has long inherited and promoted the performance of contemporary Thai songs, spanning compositions from the reign of King Chulalongkorn (Rama V) to the present day. Key figures, such as Phra Chenduriyang and Luang Wichitwathakan, significantly contributed to the preservation and dissemination of these songs. As a result, contemporary Thai songs continue to be performed at various events organized by the Thai National Symphony Orchestra.

In addition, the study noted the absence of songs that emphasize the historical and cultural significance of Wang Na Palace, an important site of the Fine Arts Department. This inspired the researcher to create and compose the song "Raruek Bawonratchao," which honors the legacy of Wang Na Palace and the royal viceroys of the Rattanakosin period, spanning from King Rama I to King Rama V. The song's content highlights the beauty of Bowon Sathan Mongkhon Palace (Wang Na Palace) and celebrates five prominent viceroys: Somdet Phra Bawornrajchao Maha Sura Singhanat, Somdet Phra Bawornrajchao Maha Senanurak, Somdet Phra Bawornrajchao Maha Sakdiphonlasep, Phrabat Somdet Phra Pinklao Chao Yu Hua, and Krom Phra Ratchawang Bowon Wichaichan.

The composition process considered both the melody's aesthetic appeal and the meaningful lyrics, which encapsulate historical narratives and disseminate valuable information about Wang Na Palace and its associated figures. This work represents a significant new contribution to public knowledge and cultural preservation.

Keywords: Raruek Bawonratchao, Creation of Modern Thai Songs, Thai National Symphony Orchestra, Inheritance of Thai Singing

บทนำ

ชนชาติไทยรู้จักการขับร้องเพลงมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล ดังเห็นได้จากหลักศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พ.ศ. 1826 กล่าวว่า มีการเผาเทียนเล่นไฟ มีเสียงขับเพลง จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานการขับร้องเพลงจากบทละครต่าง ๆ เช่น เพลงร่าย ในบทละครเรื่อง สังข์ทอง

และเพลงเรือ เพลงฉุยฉาย สำหรับร้องเล่นกันในหมู่ชาวบ้าน มาถึงยุคกรุงธนบุรี มีบทละครเรื่อง รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ก็มีบทละครเรื่อง รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ซึ่งในบทละคร จะกำหนดเพลงร้องไว้อย่างเป็นระเบียบ เช่น เพลงขับปี โทน ชมดง หลังจากนั้นสมัยรัชกาลที่ 2 มีเพลงในบท ละครเรื่อง อิเหนา สมัยรัชกาลที่ 3 มีบทละครเรื่องสุวรรณหงส์ สมัยรัชกาลที่ 4 มีบทเบิกโรงต้นไม้เงินทอง และในสมัยรัชกาล ที่ 5 มีบทละครเรื่อง เงาะป่า โดยบทละครเหล่านี้ประกอบไปด้วยเพลงร้องทั้งสิ้น (สุรางรัตน์ บุษปรรณ, 2538)

การขับร้องเพลงยังคงเป็นแบบไทยเดิม กล่าวคือ มีคำร้องเป็นภาษาไทย มีสัมผัสเป็นแบบบท กลอน และมีเสียงเอื้อนประกอบการบรรเลงดนตรีไทย คือวงปี่พาทย์ จึงกล่าวได้ว่า ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 การขับร้องเพลงยังคงเป็นลักษณะแบบไทย ๆ แต่มาในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เริ่ม นำเครื่องดนตรีสากลมาบรรเลงผสมกับเพลงไทย และในสมัยรัชกาลที่ 6 เครื่องดนตรีสากลได้รับความนิยม จากราชสำนักเป็นอย่างสูง แต่การขับร้องกับเครื่องดนตรีสากลยังคงใช้เพลงแบบเพลงไทยอยู่

เมื่อวงดนตรีสากลได้ย้ายมาสังกัดสำนักการสังคีต กรมศิลปากร พระเจนดุริยางค์ได้ควบคุมวงการ บรรเลงบทเพลงให้กับการแสดงละครของหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรเป็นคน แรกและจัดการแสดงละครปลูกใจเรื่อง เลือดสุพรรณ ซึ่งการบรรเลงบทเพลงประกอบในละครเป็นการ บรรเลงเพลงประเภทไทยสากล นับว่า วงดุริยางค์สากลของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้ทำหน้าที่ บรรเลงและขับร้องเพลงไทยสากลอย่างสมบูรณ์ (ศุภชัย จันทรสุวรรณ, 2538)

เนื่องจากสถานที่ตั้งของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ตั้งอยู่ในบริเวณพระราชวังบวรสถานมงคล ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สืบมาถึงปัจจุบัน ผู้ศึกษาจึงศึกษาประวัติเกี่ยวกับวังหน้า ทำให้ ทราบว่า พระราชวังแห่งนี้มีพระมหากษัตริย์หรือกรมพระราชวังบวรเคยประทับอยู่ถึง 5 พระองค์ แต่ละ พระองค์ได้ทรงสร้างสรรค์งานศิลปะที่สวยงามไว้เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการประพันธ์บท เพลงที่มีเนื้อหาชื่นชมความงามของโบราณสถาน และผลงานด้านศิลปะของกรมพระราชวังบวรสถาน มงคลแต่ละพระองค์ บทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นนี้เป็นเพลงไทยสากลที่แต่งทำนองและคำร้องใหม่ทั้งหมด โดยนำ ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประวัติของวังหน้าและผลงานด้านศิลปะของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลทุก พระองค์มาประพันธ์เป็นเนื้อร้อง เป็นบทเพลงที่มีจุดประสงค์เพื่อยกย่อง เชิดชู และเผยแพร่ความรู้ด้าน ศิลปะไทยเพื่อนำเสนอสู่สาธารณชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสืบทอดและเผยแพร่การขับร้องบทเพลงไทยสากลร่วมสมัยในวงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร
2. เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงไทยสากลร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) บุคลากรผู้ให้ข้อมูลคือ ศิลปินแห่งชาติ และผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้อง จำนวน 7 ท่าน ได้แก่

1. จินตนา สุขสถิต ศิลปินแห่งชาติ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทรสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ
3. นภา หวังในธรรม คีตศิลปินอาวุโส

4. สถาพร นิยมทอง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดุริยางคศาสตร์
5. วาณี จูฑังคะ คีตศิลป์นันทกษะพิเศษ
6. สมเกียรติ ศรีคำ ดุริยางคศิลป์นันทกษะพิเศษ
7. สุภาพรรณ สันติสุข คีตศิลป์นันทกษะพิเศษ

เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรผู้ให้ข้อมูลมีดังนี้ 1) มีประสบการณ์ด้านการขับร้องมากกว่า 30 ปี 2) มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป 3) เคยร่วมงานกับวงดุริยางค์สากล สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งบุคลากรผู้ให้ข้อมูลได้มาจากการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และปรับปรุงวิธีการขับร้อง สำหรับเนื้อร้องของบทเพลงนี้ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์ โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยเน้นคำถามเกี่ยวกับวิธีการขับร้องเพลงไทยสากล มีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทยในอดีตจนถึงการขับร้องเพลงไทยสากลในวงดุริยางค์ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร วิธีการขับร้องเพลงไทยสากล รวมทั้งวิธีการประพันธ์บทเพลงไทยสากล และประวัติศาสตร์เกี่ยวพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งใช้เป็นเนื้อหาในบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ การวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาการสืบทอดและเผยแพร่การขับร้องในวงดุริยางค์สากลของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร การปรับปรุงวิธีการขับร้องที่แตกต่างจากเพลงไทยเดิม มีการสืบทอดวิธีการขับร้องจากอดีตถึงปัจจุบัน

ผลการวิจัย

การขับร้องเพลงมีมาตั้งแต่โบราณกาล ดังปรากฏหลักฐานจารึก พ.ศ. 1826 รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ความว่า “เสียงเลื่อน เสียงขับ” คำว่า เสียงเลื่อน หมายถึง เสียงอ่านเป็นทำนองเสนาะ ส่วนเสียงขับ หมายถึง การขับร้องเพลง จึงเชื่อได้ว่า เมื่อมีงานสมโภชพระนครเช่น เหาเทียนเล่นไฟ ต้องมีการร้องรำทำเพลงเพื่อความสนุกสนานครึกครื้น ครั้นถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานการขับร้องเพลงไว้จำนวนมาก เช่น ร้องเพลงเรือ ร้องเพลงประกอบการแสดงละคร เช่น เพลงพระทอง เบ้าหลุด ปะหลิม สระบุหรง เมื่อราชทูตฝรั่งเศสเข้ามาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็ได้บันทึกว่า คนในราชสำนักร้องเพลง ชื่อ เพลงสุดใจ เพลงสายสมร เป็นต้น

ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกำกับการแสดงละครผู้หญิงด้วยพระองค์เอง ถ้านักร้องคนไหนร้องเพลงไม่ได้ จะถูกเขียนจรรยาไว้ (ชนิต อยู่โพธิ์, 2516) ทำให้เห็นว่าการขับร้องเพลงมีส่วนสำคัญต่อการแสดงของราชสำนัก ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การขับร้องเพลงยังมีความสำคัญดังปรากฏว่าในสมัยรัชกาลที่ 1 มีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ที่เขียนเพลงร้องกำกับไว้ในบทละครด้วย เช่น เพลงร้าย โทน ซ่าปี สมัยรัชกาลที่ 2 มีการขับเสภาทรงเครื่องและต่อด้วยเพลงฉุยฉาย (ปัญญานิตยสุวรรณ, 2522) สมัยรัชกาลที่ 3 วิธีการแสดงละครผู้หญิงของราชสำนักได้เผยแพร่ไปสู่บ้านเรือนของเจ้านายต่าง ๆ ทำให้มีการขับร้องเพลงประกอบการแสดงไว้จำนวนมาก เช่น บทละครเรื่อง ไผจิตราสูร พระลอนรลักษณ์ สมัยรัชกาลที่ 4 ยังคงมีการขับร้องเพลงรำเบิกโรงต้นไม้เงินทอง นารายณ์ปราบบนทุก และสมัยนี้เริ่มมีดนตรีสากลเข้ามาฝึกแถวทหารแบบต่างประเทศ แต่ยังมีได้บรรเลงประกอบเพลงไทย เริ่มมีการบรรเลงประกอบเพลงไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น การแสดงคอนเสิร์ตตอน พรหมมาสเตอร์ ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 6 การบรรเลงด้วยวงดนตรีสากลได้รับความนิยมมาก ถึงกับ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงก่อตั้งโรงเรียนพรานหลวง เพื่อสอนการบรรเลงเครื่องดนตรีสากล และตั้งวงดุริยางค์สากลออกแสดงให้ประชาชนชมตามสวนสาธารณะ (ศุภชัย จันท์สุวรรณ, 2538)

มาในสมัยรัชกาลที่ 7 มีคณะละครจันทโรภาส นำโดย พรานบุรณ์ จัดแสดงละครเรื่อง จันทร์เจ้าขา ในปี พ.ศ. 2474 นับว่าเกิดการพัฒนาการขับร้องเพลงประกอบการแสดงละครครั้งใหญ่ เนื่องจากพรานบุรณ์

เขียนเพลงร้องเป็นรูปแบบเพลงสากล ไม่มีการเอื้อนเสียงแบบเพลงไทย รวมทั้งบรรเลงด้วยวงดนตรีสากล ทำให้ได้รับความนิยมจากคนดูอย่างสูง (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ในปี พ.ศ. 2477 รัฐบาลไทยได้ออกศิลปะการแสดงจากกรมสรรพมาสังกัดกรมศิลปากร ดังนั้น วงดุริยางค์สากลจึงต้องมาสังกัดสำนักการสังคีตกรมศิลปากร ซึ่งมีหลวงวิจิตรวาทการเป็นอธิบดีคนแรก ส่วนผู้ทำหน้าที่ควบคุมวงดนตรีสากลคือ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) และในโอกาสนี้ หลวงวิจิตรวาทการ ได้ประพันธ์บทละครปลุกใจแทรกการขับร้องเพลงไทยสากล บรรเลงด้วยวงดนตรีสากล เช่น เพลงต้นตระกูลไทย โขคนมนุษย์ ดวงจันทร์ เห็นได้ว่าวงดุริยางค์สากลของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้ก่อตั้งมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี

หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมัยรัชกาลที่ 8 มีวงดนตรีไทยสากลของเอกชนตั้งขึ้นอีกหลายวง เช่น จารุณกน สุนทรภรณ์ ผลิตเพลงไทยสากลที่ไพเราะไว้มากมาย เช่น จุฬาทริคุณ รักมีกรรม ดอกไม้ใกล้มือ คะเนิงครวญ นักร้องที่มีชื่อเสียงขับร้องเพลงไทยสากล เช่น มัทนา โมรากุล วินัย จุลละบุษปะ เพ็ญศรี พุ่มชูศรี นับว่าเพลงไทยสากลเป็นที่นิยมของประชาชนและรับฟังทางวิทยุอย่างแพร่หลาย กล่าวได้ว่าดนตรีตะวันตกเข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างกลมกลืน (ณรุทธ์ สุทธิจิตต์, 2557)

ประมาณปี พ.ศ. 2500 มีการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ส่งภาพออกอากาศ มีวงดนตรีของเอกชนหลายประเภทแสดงให้เห็นประชาชนชม เพลงที่คนกรุงนิยมฟังเป็นแบบเพลงสุภาพ นุ่มนวล เพลงที่คนต่างจังหวัดนิยมฟังเป็นแบบเพลงสนุกสนาน ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ เวลานั้น ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ คือ จำนง รังสิกุล ได้แบ่งประเภทของเพลงเป็นแบบ เพลงลูกกรุง นักร้องรุ่นนี้เช่น สุเทพ วงศ์กำแหง สวลี ผกาพันธุ์ ชรินทร์ นันทนาคร ส่วนเพลงลูกทุ่ง นักร้องรุ่นนี้เช่น ชาย เมืองสิงห์ ผ่องศรี วรนุช

จากที่กล่าวมาข้างต้น วงดุริยางค์สากลของกรมศิลปากรนั้นมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับเพลงไทยสากลมาเป็นเวลานาน โดยมี “วงเครื่องสายฝรั่งหลวง” ซึ่งเป็นวงดุริยางค์สากลแบบออร์เคสตรา (Orchestra) วงแรกของประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นราวปี พ.ศ. 2454 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และมีการพัฒนาสืบทอดมาเป็นวงดุริยางค์สากลของกรมศิลปากรในปัจจุบัน นับตั้งแต่การก่อตั้งวงเครื่องสายฝรั่งหลวงในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา หน่วยงานแห่งนี้ได้มีบทบาทสำคัญต่อวงการดนตรีในประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของนักร้องและนักดนตรีสากลชาวไทยที่มีฝีมือ ซึ่งได้รับการฝึกฝนจากพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ครูสอนดนตรีผู้มีความเชี่ยวชาญ จนทำให้นักดนตรีชาวสยามสามารถบรรเลงเพลงประกอบการแสดงอุปรากร (Opera) ไปจนถึงเพลงชั้นวิจิตรศิลป์ของตะวันตกอย่างซิมโฟนีออร์เคสตรา (Symphony Orchestra) มีผลงานเป็นที่ชื่นชมของชาวไทยและชาวต่างชาติ และได้รับการยกย่องว่าเป็นวงดุริยางค์สากลที่ดีที่สุดใภาคพื้นตะวันออกไกลในสมัยนั้น (พระเจนดุริยางค์, 2533) จึงนับได้ว่าเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศิลปะการดนตรีของไทยให้ทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ

เพลงไทยสากลซึ่งมีเนื้อร้องเป็นภาษาไทย ประกอบด้วยท่วงทำนองดนตรีรวมถึงวิธีบรรเลงและขับร้องแบบตะวันตก และบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีของตะวันตก รูปแบบของเพลงไทยสากลนั้นมีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยการริเริ่มประพันธ์บทร้องภาษาไทยสำหรับขับร้องประกอบการทำนองเพลง God Save The King ซึ่งเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีของอังกฤษ เพื่อใช้เป็นเพลงถวายความเคารพต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงนับว่าเป็นเพลงภาษาไทยเพลงแรกที่ขับร้องประกอบวงดนตรีแบบตะวันตก แต่ในประวัติศาสตร์การดนตรีนั้นยอมรับกันว่าเพลงไทยสากลเพลงแรกคือ “เพลงวอลซ์ปลื้มจิต” ซึ่งประพันธ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2474) โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ผู้เป็น “บิดาแห่งเพลงไทยสากล” (กรมศิลปากร, 2558) บทเพลงดังกล่าวเป็นเสมือนแม่แบบที่นักประพันธ์เพลงในยุคหลังยึดถือเป็นแนวทาง

ในเวลาต่อมา จากผลงานเพลงไทยสากลยุคแรกๆ ที่นิยมนำทำนองเพลงไทยเดิมมาบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีตะวันตก จึงพัฒนาไปสู่จังหวะและท่วงทำนองดนตรีที่มีความเป็นสากลมากขึ้น ดังเช่น ผลงานเพลงของ “พรานบุรุษ” หรือ จวงจันทร์ จันทร์คณา เจ้าของละครเรื่องคณะจันทร์โรภาส ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังในสมัยรัชกาลที่ 7-8 (กอบกุล อิงคุทานนท์, 2539) ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันวงดุริยางค์สากลของกรมศิลปากรก็ได้สร้างสรรค์ผลงานเพลงไทยสากลขึ้นใหม่หลายเพลง โดยเฉพาะเพลงปลุกใจในละครประวัติศาสตร์ของพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ อาทิเช่น เพลงต้นตระกูลไทย เพลงอธิษฐาน เพลงภาพเธอ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีผลงานเพลงอื่น ๆ อีกมากมายที่มีบทร้องและท่วงทำนองอันไพเราะ จึงได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างกว้างขวาง (กรมศิลปากร, 2555)

นอกจากนี้ ผลงานเพลงไทยสากลของกรมศิลปากรนั้นยังมีแนวทางการประพันธ์เพลงที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ อันเนื่องมาจากแนวทางที่ศิลปินชั้นครูในอดีตอย่างพระเจนดุริยางค์ได้สร้างสรรค์ไว้ในส่วนของการประพันธ์บทร้องก็นับได้ว่าเข้าขั้นเป็นวรรณศิลป์ เพราะมีถ้อยคำไพเราะเสมือนบทกวีและมีความหมายลึกซึ้งกินใจ ดังเช่นผลงานของผู้ประพันธ์ในอดีต ได้แก่ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ และอาจารย์ เสรี หวังในธรรม เป็นต้น ผลงานเหล่านี้นับว่าเป็นบทเพลงอมตะที่ทรงคุณค่าทางด้านดุริยางค์ศิลป์และวรรณศิลป์

ในปัจจุบัน ท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แม้วางดุริยางค์สากลของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร จะดำเนินการสืบทอดและเผยแพร่ผลงานเพลงไทยสากลที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยศิลปินในอดีตเพื่ออนุรักษ์ผลงานอันทรงคุณค่าเหล่านั้นไว้เป็นสมบัติของชาติ โดยจัดแสดงเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนอย่างต่อเนื่อง อันเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจขององค์กร ซึ่งมุ่งเน้นการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย (กรมศิลปากร, 2563) เนื่องในงานต่าง ๆ เช่น ศิลปากรคอนเสิร์ต ดนตรีสำหรับประชาชน ณ เวทีสังคีตศาลา

การประพันธ์เพลงไทยร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับวังหน้าซึ่งเป็นสถานที่ตั้งสำคัญของกรมศิลปากรจะต้องมีเนื้อหาของบทเพลงที่รวบรวมผลงานด้านศิลปะของพระมหากษัตริย์หรือกรมพระราชวังบวรสถานมงคลทรงสร้างไว้ ดังนี้

สมัยรัชกาลที่ 1 สมเด็จพระบรมราชาเจ้ามหาสุรสิงหนาท ทรงสร้างอาคารพระที่นั่งด้วยศิลปะไทยที่งดงาม เช่น พระที่นั่งศิวโมกษพิมาน พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ปัจจุบันอยู่ในบริเวณพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ติดกับท้องสนามหลวงด้านทิศตะวันตก

ภาพที่ 1 พระที่นั่งพุทไธสวรรย์

สมัยรัชกาลที่ 2 สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ ทรงตั้งคณะอุปรากรจีน หรือจิวผู้หญิงขึ้นในพระบวรราชวัง เนื่องจากสมัยนั้นมีกฎข้อห้ามจากวังหลวงมิให้ผู้ใดตั้งคณะละครผู้หญิงแสดงเทียบกับวังหลวง พระองค์จึงทรงตั้งคณะจิวเพื่อความบันเทิงส่วนพระองค์ อย่างไรก็ตาม นับว่าอุปรากรจีนเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ว่า คนชาติไทยมีการติดต่อสัมพันธ์กับชนชาติจีนมาแต่ครั้งบรรพกาล

ภาพที่ 2 การแสดงอุปรากรจีนวังหน้า

สมัยรัชกาลที่ 3 สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ ทรงสร้างวัดบวรสถานสุทธาวาส หรือที่เรียกกันว่า วัดพระแก้ววังหน้า ขึ้นในบริเวณพระราชวังบวรสถานมงคล รวมทั้งทรงสร้างพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถ นับเป็นโบราณสถานที่สง่างามยังคงปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

ภาพที่ 3 อุโบสถวัดพระแก้ววังหน้า

สมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเรือกลไฟแบบฝรั่ง รวมทั้งทรงเขียนตำราว่าด้วยการใช้อาวุธปืน การจัดกองกำลังทัพที่ทันสมัย ทรงแปลเอกสารต่างประเทศเป็นภาษาไทย แม้แต่พระตำหนักที่ประทับก็ทรงออกแบบสร้างเป็นตึกสองชั้นก่ออิฐถือปูนแบบตะวันตก นับว่าศิลปะวิทยาการแบบตะวันตกมีความเจริญรุ่งเรืองในรัชสมัยของพระองค์

ภาพที่ 4 พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์

สมัยรัชกาลที่ 5 กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ทรงสร้างหุ่นไทยแบบใหม่ที่แกะสลักทั้งตัวและแต่งกายแบบตัวละครในวรรณคดี เช่น พระราม ทศกัณฐ์ ในเรื่องรามเกียรติ์

ภาพที่ 5 หุ่นหลวงกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

หลังจากสิ้นสุดตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลในวังหน้าแล้ว ศิลปะต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่เป็นผลงานของศิลปินรุ่นหลังที่ได้เลียนแบบและยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

จากประวัติการทรงสร้างสรรค์ศิลปะของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแต่ละพระองค์ ผู้ศึกษาได้ประพันธ์ทำนองและคำร้องขึ้นใหม่ ดังนี้

เพลงรฤกบวรราชเจ้า

ทำนอง คำร้อง – ดวงดาว เถาว์หิรัญ

วังบวรวิไล
รำลึกตริกตรองถวิล
มหาสุรสิงหนาท
สร้างวังบวรวิบูลย์
มหาเสนานุรักษ์
งามจิววังหน้าลาวิณย์
โกสินทร์รามเทพ
วัดพระแก้ววังหน้าบารมี
บดินทร์ปิ่นเกล้าฯชัย
พระนิพนธ์ตำรับตำรา
กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ
คำฉันท์ลำนากลอน
บวรสถานเทพสถิต
แหล่งร่วมมรดกไทยหมาย

เป็นศรีสมัยรัตนโกสินทร์
พระบวรราชเจ้าทรงคุณ
ป้อมชาติพันคราอาตุร
สรรพสิ่งวิเศษรังสรรค์
พิทักษ์ถิ่นไทยถวัลย์
สารพันละครโสภานารี
มหาศักดิ์พลเสพประสิทธิ์ศรี
มงคลธานีเนื่องมา
เทียมทัดอารยชาติปรีชา
บวรวังวัฒนาอาทร
ชำนาญกวีวากย์อักษร
หุ่นหลวงเลื่องชื่อเฉิดฉาย
นานาศิลป์วิจิตรพรรณราย
สืบศิลป์คู่ไทยสถาพร

Vocal

รฤกบวรราชาเจ้า

ประพันธ์คำร้อง - ทำนองโดย ดวงดาว เกาฬศิริกุล
เรียบเรียงเสียงประสานโดย มาโนชญ์ บุชายนเก

♩ = 76

4

8

13

19

24

30

35

40

44

48

V.S.

ริง บ-วร ี - ไล เป็นศรี ส - มัย รัต-น โก
 สินทร์ รำ ลีถ ตรีก ตรอง ฤ - วัล พระ บ - ว - รราชา เจ้า ทรง คุณ ม
 หา สุ-ร สิง-ห นาท ปอง ขาด ฟัน ครา อา ดุร สร้าง ริง บ-วร ี บุคลย์ สรร-พ
 สิง ี-เศษ ริง สรรค์ ม - หา เสนา น รักรัษี พิ
 ทักษัน ไทย ฤ - วัลย์ งาม ัง ริง หน้า ลา วัลย์ สา-ร - พัน ละ คร - โสภานา - ี
 โค - สินทร์รา-มเทพ ม-หา สัก-ดิ-พล เสพประ สิทธิ- ศรี วัต พระ
 แก้ว ริง หน้า บา-ร มี มพ คล ธา-นี ื่อง มา บ -
 ดินทร์ ปัน เกลา ฤ - ษัตริย์ เข้ม ทัด อา-ร-ย ขาดิ ปรี - ชา พระ นี -
 พันธ์ ต้า - ธิบ์ ต้า - รา บ-วร ริง วั-ฒ-นา อา ทร
 กรม พระ รา - ช ริง บ - วร ี ชัย ชาญ ษา -

Chords: E^Δ, A^Δ, F^Δm⁷, A/B, C^Δm⁷, D^Δ, B⁹, B⁷, E^Δ, A/E, B, F^Δ, G^Δ, A^Δ, B^bm⁷, E/B, G^Δ/B^Δ, A/C^Δ, A/B, E, A, F^Δ, B/D^Δ, B, E, C^Δm, A⁶, Bsus B, E^Δ, G^Δm⁷, F^Δm⁷, Bsus⁺, B, A/E, E, F^Δ, B, B/A, G^Δm, G^Δm⁷, C^Δm⁷, F^Δm⁷, G^Δm, D, F^Δm⁷, Esus, E, B, G^Δm, A

2

Vocal

52 E⁶/B G^{#7}/B[#] A/C[#] BSUS B
 นาย ก - รี วาภัย อัก ษร คำ ฉันท์ ส้า น้า กลอน_____ ทุ่น_____

56 F^{#m7} Bsus⁴ B C^{#m7} Fm^{#7} A^Δ
 หลม เลื่อง ชื่อ_____ เกิด ฉาย_____ บ - วรร ส-ถาน เทพ ส - ถิต นานา ศิลป์ วิ - จิตร พรร-ณ

61 D^Δ E C^{#m} rit. A⁶ E
 ราช แผลง งาม ม-ร-ดก_____ ไทย หมาย สิบ_____ ศิลป์ คู่ ไทย_____ ส-ถา พร

กลวิธีในการประพันธ์บทเพลง

การประพันธ์ด้านทำนอง มีหลัก ดังนี้

1. สร้างสรรคใหม่โดยคำนึงถึงความไพเราะและความสง่างามของบทเพลงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเมื่อผู้ฟังได้ยินทำนองที่ไพเราะเป็นครั้งแรก จะโน้มน้าวจิตใจให้ติดตามฟังเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ ความไพเราะของทำนองจึงนับเป็นจุดสนใจอันดับแรกของบทเพลง

2. ทำนองเพลงแสดงให้เห็นถึงความสง่างาม ความภาคภูมิใจ ความยิ่งใหญ่ ความสง่างามและความศักดิ์สิทธิ์แบ่งเป็น 1-2 1-2 ไปเช่นนี้จนจบบทเพลง

3. แผงท่วงทำนองที่เป็นแบบโบราณไว้เล็กน้อยเพื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ของกรมศิลปากร
การประพันธ์ด้านคำร้อง การประพันธ์คำร้อง เพื่อสื่อความหมาย ความเข้าใจในเรื่องราวประวัติความเป็นมาสู่ผู้ฟังอย่างชัดเจน

1. ศึกษาจากประวัติของการก่อตั้งพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้าสมัยรัตนโกสินทร์ คำร้องจึงขึ้นต้นด้วยคำว่า “วังบวรวิไล เป็นศรีสมัยรัตนโกสินทร์” เพื่อไม่ให้สับสนกับวังหน้าสมัยอยุธยา

2. พระนามของพระมหากษัตริย์หรือกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 โดยกล่าวถึงผลงานด้านศิลปะที่โดดเด่นในยุคสมัยของแต่ละพระองค์ เช่น สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท มีผลงานที่สำคัญ คือ การก่อสร้างองค์พระที่นั่งต่าง ๆ ที่เป็นศิลปะแบบไทย โดดเด่นชัดเจน

3. การแต่งคำร้องโดยการนำผลงานด้านศิลปะของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลในยุคสมัยของแต่ละพระองค์มาร้อยเรียงเป็นบทเพลง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชู เรียนรู้จดจำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของวังหน้าผ่านบทเพลงทำให้เกิดความน่าสนใจและเพิ่มความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

4. เนื่องจากเป็นบทเพลงที่กล่าวถึงเจ้านายในสมัยรัตนโกสินทร์ คำร้องต้องคัดสรรถ้อยคำที่มีความไพเราะ สละสลวยเหมาะสม และเป็นการเชิดชูยกย่องพระเกียรติยศ เช่นคำว่า บวรสถานเทพสถิต วังหน้า บารมี โสภานารี

5. มีการเล่นคำเพื่อเพิ่มความมีเสน่ห์ของบทเพลง เช่น คำอักษรคู่ ได้แก่ เกิดฉาย

6. มีฉันทลักษณ์ที่ใช้ในการประพันธ์ภาพรวมของบทเพลงมีจุดเริ่มต้นและจุดส่งท้าย กล่าวคือ เริ่มจากกรุงรัตนโกสินทร์ มีวังหน้า มีพระมหาอุปราชา โดยการกล่าวถึงผลงานของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลตามลำดับ และการกล่าวสรุปว่า วังหน้าเป็นแหล่งรวมมรดกทางงานศิลปะหลากหลายประเภท เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญซึ่งยังคงอยู่คู่แผ่นดินไทย สามารถเข้าไปเยี่ยมชม ศึกษา ค้นคว้า ประวัติศาสตร์และงานศิลปะได้ สมควรได้รับการอนุรักษ์ สืบทอดไว้เป็นสมบัติของชาติต่อไป

ดังนั้น เมื่อผู้ศึกษาเป็นคีตศิลปินสากล จึงต้องมีวิธีการขับร้องเพลงด้วยอัตลักษณ์ของตนเองโดยศึกษาจากดวงใจ ทิวทอง (2560) ได้แก่ ระวังรักษาสุขภาพของลำคอ มิให้เป็นหวัดง่าย ดื่มน้ำอุ่นอยู่เสมอในชีวิตประจำวันจะไม่พูดเสียงดัง ไม่แผดเสียงตะโกน เพื่อมิให้เกิดอาการอักเสบซ้ำ เป็นอันตรายต่อเส้นเสียง รักษาอารมณ์ให้เยือกเย็น มีความพึงพอใจในชีวิต มีความสุข เพราะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การขับร้องเพลงเป็นไปอย่างราบรื่นอิ่มเอมใจ ปราศจากอาการร้องเพลงอยู่เสมอ ส่วนการใช้อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับกระแสเสียง จะรู้จักกลั่นลมหายใจระหว่างคำร้องที่ยังไม่หมดคำ ผ่อนลมหายใจจากช่องท้องแล้วค่อย ๆ ส่งขึ้นมาทางลำคอ มีการใช้ลิ้นดันเพดานอ่อนและเพดานแข็งตามอักขระที่ต้องการออกเสียง มีการห่อลิ้นในคำควบกล้ำตัว ร ตัว ล ให้ชัดเจน มีการใช้ริมฝีปากเปิดกว้าง ห่อริมฝีปากตามคำในภาษาไทย การร้องเพลงจะใช้กระแสเสียงแท้ทุกคำ ยกเว้นคำที่มีเสียงสูงมาก จะใช้เสียงสอง คือเสียงนาสิกจากจมูกเข้าช่วยเพื่อให้กระแสเสียงโชนไปได้ จังหวะของเพลงก็มีส่วนสำคัญที่จะพลาดไม่ได้ เพราะถ้าจังหวะผิดจังหวะจะทำให้วงดนตรีล้มทันที คำร้องบางคำที่อาจจำไม่ได้อย่าหยุดชะงัก ให้ใช้วิธีกล้อมแกล้มคำตามจังหวะไปก่อน จนกระทั่งเข้าสู่คำที่จำได้แล้วจะพาให้เพลงลื่นไหลไปตามธรรมชาติโดยไม่สะดุด ขณะร้องเพลงต้องใช้สายตามองตรงไปข้างหน้าอย่าก้มหรือเงยเหมือนไม่มั่นใจตนเอง ใบหน้ายิ้มแย้มพอสมควร ถ้าเป็นเพลงเศร้าอาจทำสีหน้าเศร้าได้เล็กน้อย เพื่อให้กลมกลืนกับอารมณ์และน้ำเสียง มีการออกท่าทางประกอบได้บ้าง เช่น ผายมือ ทาบอก ขณะร้องเพลงถ้าคนฟังไม่สนใจ มัวแต่คุยหรือกล่าวคำตำหนิผู้ร้องออกมาดัง ๆ ต้องไม่เสียสมาธิ ไม่แสดงอาการหงุดหงิด ไม่แสดงสีหน้าโกรธ หากแต่พยายามร้องเพลงไปจนจบเพลง บ่งให้เห็นว่านักร้องควบคุมสติได้ ความเป็นผู้ดี รักษามารยาทบนเวที เมื่อร้องเพลงจบและผู้ฟังปรบมือ ควรยิ้มก้มศีรษะรับคำชมหรือกล่าวคำขอบคุณเบา ๆ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นนักร้องคุณภาพ

สรุปผลและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาการสืบทอดและเผยแพร่การขับร้องเพลงไทยสากลร่วมสมัยในวงดุริยางค์ของสำนักงานสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม พบว่า วงดุริยางค์สากล กรมศิลปากรได้สืบทอดเพลงไทยสากล โดยเริ่มมีการจัดแสดงในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แล้วมีการตั้งวงดนตรีประพันธ์เพลงและขับร้องสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการขับร้องเพลงไทยสากล พบว่า การขับร้องเพลงมีมาแต่โบราณกาล ดังปรากฏหลักฐานศิลาจารึก พ.ศ. 1826 รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ครั้นถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานการขับร้องเพลงไว้จำนวนมาก เช่น ร้องเพลงเรือ ร้องเพลงประกอบการแสดงละคร เช่น เพลงพระทอง เบ้าหลุด ปะหลิม สระบุหรง เมื่อราชทูตฝรั่งเศสเข้ามาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ได้บันทึกว่า คนในราชสำนักร้องเพลง “สุดใจ” “สายสมร” เป็นต้น

สมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกำกับการแสดงละครผู้หญิงด้วยพระองค์เอง ทำให้เห็นว่า การขับร้องเพลงมีส่วนสำคัญต่อการแสดงของราชสำนัก เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ทรงมีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ที่เขียนเพลงร้องกำกับไว้ในบทละคร เช่น เพลงร่าย โทน ซำปึ สมัยรัชกาลที่ 2 มีการขับเสภาทรงเครื่องและต่อยด้วยเพลงอุยฉาย สมัยรัชกาลที่ 3 วิธีการแสดงละครผู้หญิงของราชสำนักได้เผยแพร่ไปสู่บ้านเรือนของเจ้านายต่าง ๆ ทำให้มีการขับร้องเพลงประกอบการแสดงไว้อจำนวนมาก เช่น บทละครเรื่อง ไผจิตราสูร พระลอนรลักษณ์ สมัยรัชกาลที่ 4 มีการขับร้องเพลงรำเบิกโรงต้นไม้เงินทอง นารายณ์ปราบหนทุก และรัชสมัยนี้ได้เริ่มมีการนำดนตรีสากลมาประกอบฝึกทหารแบบต่างประเทศ ต่อมาเริ่มมีการบรรเลงประกอบเพลงไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น การแสดงคอนเสิร์ตตอน พรหมมาศร์ ในสมัยรัชกาลที่ 6 วงดนตรีสากลได้รับความนิยมมาก โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงก่อตั้งโรงเรียนพรานหลวงเพื่อสอนการบรรเลงเครื่องดนตรีสากล และตั้งวงดุริยางค์สากลออก

สมัยรัชกาลที่ 7 มีคณะละครจันทโรภาสแสดงละครเรื่อง จันท์เจ้าขา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดการพัฒนาการขับร้องเพลงประกอบการแสดงละครครั้งใหญ่ เพราะมีการขับร้องเพลงและบรรเลงรูปแบบเพลงสากลด้วยวงดนตรีสากล หลังจากเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง พ.ศ. 2475 วงดุริยางค์สากลถูกย้ายมาสังกัดสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

นับจากนั้น วงดุริยางค์สากลของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้ประพันธ์บทละครปลุกใจซึ่งแทรกการขับร้องเพลงไทยสากลเข้าไปด้วย เช่น เพลงต้นตระกูลไทย โชคมนุษย์ ดวงจันทร์ โดยในปัจจุบันวงดุริยางค์สากลของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ยังคงสืบทอดและเผยแพร่ผลงานเพลงไทยสากลเพื่ออนุรักษ์ผลงานอันทรงคุณค่าของชาติ ผ่านการจัดแสดงงานต่าง ๆ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจขององค์กร ส่งผลให้เพลงไทยสากลถูกเผยแพร่และยังคงเป็นที่รู้จักของประชาชนต่อไป

2. ผลการศึกษาการสร้างสรรคทำนองและบทเพลงไทยสากลร่วมสมัย พบว่า คำว่าร่วมสมัย หมายถึง การสร้างสรรค์ศิลปะที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างศิลปะไทยกับศิลปะตะวันตก ตัวอย่างเช่น พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท สร้างองค์พระที่นั่งแบบสถาปัตยกรรมของอิตาลี แต่หลังคาเป็นจัตุรมุขแบบสถาปัตยกรรมของไทย การผสมผสานศิลปะเช่นนี้ เป็นการพัฒนาความงดงามให้เจริญรุ่งเรือง เกิดสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เบื่อตา (โกสมุส สายใจ, 2548) ในทำนองเดียวกัน การประพันธ์บทเพลงไทยสากลก็มีการผสมผสานศิลปะการประพันธ์ท่วงทำนองเป็นแบบสากล แต่ใช้คำร้องเป็นภาษาไทยสอดคล้องกับงานวิจัยของมัลลิกา คณานุรักษ์ (2529) ที่กล่าวว่า เพลงไทยสากลของนักร้องเหล่านี้ส่วนมากประพันธ์ทำนองโดย เอื้อ สุนทรสนาน ประพันธ์คำร้องโดย แก้ว อัจฉริยะกุล เพลงที่ได้รับความนิยม เช่น เพลงปองใจรัก จ้าวไม่มีศาล บัวกลางบึง ฯลฯ ในเวลาเดียวกัน บทเพลงที่ประพันธ์โดยหลวงวิจิตรวาทการเพื่อบรรเลงโดยวงดุริยางค์สากลของกรมศิลปากรมีอยู่จำนวนมาก เช่น เพลงมนน้อม เพลงภาพเธอ เพลงเลือดสุพรรณ นับว่าการขับร้องและการบรรเลงเพลงไทยสากลได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ต้องมีพระมหาอุปราชซึ่งสถาปนาจากพระราชอนุชาหรือพระราชโอรสเพื่อไว้คอยช่วยเหลือในการรบทัพจับศึก โดยส่งกองทัพของพระมหาอุปราชนำหน้าไปก่อน เรียกว่า ทัพหน้า สำหรับตรวจตราดูกำลังศึกหรือปะทะด้านฝ่ายข้าศึกไว้ก่อน จากนั้นจึงตามด้วยกองทัพของพระมหากษัตริย์ เรียกว่า ทัพหลวง เหตุตั้งนี้จึงเกิดคำเรียกที่ประทับในพระนครของพระมหากษัตริย์ว่า วังหลวง ส่วนที่ประทับของพระมหาอุปราชเรียกว่า วังหน้า

คำว่า วังหน้า มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาในรัชกาลของ สมเด็จพระมหาธรรมราชา คือ ที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งเป็นพระราชโอรส เสด็จประทับ ณ พระราชวังจันทร์เกษม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระบรมมหาราชวัง ต่อมาคำว่า วังหน้า ได้เรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า พระราชวังบวรสถานมงคล เนื่องจากในรัชสมัยของ สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา เกิดความขัดแย้งรุนแรงกับสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งเป็น

พระมหาอุปราช และใช้วังหน้าเป็นสถานที่ตั้งกองกำลังเพื่อต่อสู้ทำสงครามกลางเมือง เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ได้รับชัยชนะ จึงเรียกนามที่ประทับว่า พระราชวังบวรสถานมงคล อันหมายถึงสถานที่ได้รับชัยชนะในการทำศึก และคำนี้ได้รับการเรียกขานต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

พระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหาอุปราชใช้เป็นที่ประทับ จึงเรียกพระมหาอุปราชว่า สมเด็จพระบวรราชเจ้า หรือกรมพระราชวังบวร ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาจากพระราชอนุชาพระราชโอรส หรือพระญาติสนิท ดังปรากฏรายพระนามกรมพระราชวังบวรสถานมงคล สมัยรัชกาลที่ 1 พระมหาอุปราชคือ พระราชอนุชา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

สมัยรัชกาลที่ 2 พระมหาอุปราช คือ พระราชอนุชา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนาอนุรักษ์ ทรงทะนุบำรุงอาคารพระที่นั่งของเดิมให้สวยงามยิ่งขึ้น ส่วนผลงานด้านศิลปะที่โดดเด่น คือ ตั้งคณะอุปรากรจีน หรือจิวผู้หญิงขึ้นในวังหน้า เนื่องจากกฎหมายห้ามมิให้ผู้ใดตั้งคณะละครไทย ผู้หญิงขึ้นเทียบเท่าวังหลวง พระองค์จึงทรงก่อตั้งคณะจิวเพื่อความบันเทิงขึ้นมาแทน

สมัยรัชกาลที่ 3 พระมหาอุปราช คือ พระราชปิตุลา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสพ ทรงสร้างวัดบวรสถานสุทธาวาส หรือที่เรียกกันว่า วัดพระแก้ววังหน้า มีพระพุทธรูปปางห้ามญาติประดิษฐานภายในพระอุโบสถดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ 4 พระมหาอุปราช คือ พระราชอนุชา ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เหตุที่เรียกพระนามเสมอพระมหากษัตริย์ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตรวจดวงพระชะตาแล้วทรงเห็นว่า พระราชอนุชามีพระบารมีสูงยิ่งพระมหากษัตริย์ จึงทรงสถาปนาให้เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่สอง เพื่อความเป็นสิริมงคล ส่วนผลงานด้านศิลปะเป็นงานด้านการช่าง ได้แก่ การต่อเรือกลไฟแบบฝรั่ง ทรงเขียนตำราว่าด้วยอาวุธสงครามที่ทันสมัย ทรงแปลเอกสารภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยเพื่อคนไทยนำไปศึกษาศิลปวิทยาการ

สมัยรัชกาลที่ 5 พระมหาอุปราช คือ พระราชปิตุลา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชวังบวรวิไชยชาญทรงสร้างหุ่หลวงที่มีลักษณะพิเศษเห็นได้ทั้งตัว เช่น หุ่นตัวทศกัณฐ์ พระราม

ผู้ที่ดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราชสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ประทับ ณ พระราชวังบวรสถานมงคล ปรากฏว่าเสด็จสวรรคตก่อนพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ดังนั้น ตามรายพระนามที่กล่าวมาข้างต้นจึงไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแม้แต่พระองค์เดียว

เมื่อสมเด็จพระบรมราชวังบวรวิไชยชาญสวรรคตในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงยกเลิกตำแหน่งวังหน้า แล้วทรงสถาปนาพระราชโอรสขึ้นเป็นพระมหาอุปราชแทนเรียกว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งพระองค์แรกคือ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร แต่กัสวรรคตก่อนสมเด็จพระราชบิดา จึงไม่ได้ทรงขึ้นครองราชย์

จากรายพระนามและผลงานของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแต่ละพระองค์ ผู้ศึกษาได้นำมาเป็นเนื้อหาของบทเพลง ซึ่งช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายและไม่สับสน เนื่องจากได้จัดเรียงลำดับความสำคัญไว้ตามลำดับรัชสมัย

จากการที่ประเทศไทยในสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา พระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า ไม่ได้ใช้เป็นที่ประทับของพระมหาอุปราช หากแต่ใช้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของทางราชการ รวมทั้งในบริเวณพื้นที่ว่างใช้เป็นที่ตั้งของหน่วยงาน สำนักงาน อันได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร

กลุ่มดุริยางค์สากล ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของกรมศิลปากร และตั้งอยู่ในบริเวณวังหน้า ผู้ศึกษาจึงมีความรู้สึกผูกพัน ชื่นชม เคารพ และศรัทธากับสถานที่อื่นเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญของชาติ ทำให้เกิดแนวคิดในการสร้างสรรค์และประพันธ์บทเพลงไทยสากลร่วมสมัย เพื่อเผยแพร่ความสำคัญของวังหน้า ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของสำนักงานการสังคีตอันเป็นแหล่งเรียนรู้ รวบรวม อนุรักษ์ สืบทอด ศิลปะวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และการขับร้องของวงดุริยางค์สากล อีกทั้ง ยังเป็นการกล่าวถึงศิลปะในแต่ละยุคสมัยของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแต่ละพระองค์ ในบทเพลงขับร้องไทยสากลร่วมสมัย “รฤกบวรราชเจ้า”

เมื่อผู้ศึกษาสร้างสรรค์บทเพลงไทยสากล จึงประพันธ์บทเพลงที่นำเนื้อหาจากประวัติศาสตร์ช่วงพระมหากษัตริย์ หรือกรม พระราชวังบวรสถานมงคล ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 มาประพันธ์ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างงานศิลปะให้กับวังหน้าชื่อเพลง “รฤกบวรราชเจ้า” โดยนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกรมพระราชวังบวรสถานมงคลดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

จากการค้นพบอัตลักษณ์ของผู้ศึกษาในการขับร้องเพลงไทยสากลต้องคำนึงถึงการใช้กระแสนเสียงให้มีความก้องกังวาน เนื้อเสียงมีความคมชัด โดยการใช้ลมหายใจที่เก็บเอาไว้ที่กระบังลมแล้วจึงค่อย ๆ ปลดปล่อยลมให้ผ่านออกมาจากช่องท้อง ผ่านทรวงอกและลำคอ ส่วนคำร้องที่ต้องขึ้นเสียงสูงจะต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อมเก็บลมหายใจให้เพียงพอกับการเปล่งเสียง เพราะเสียงสูงเป็นเสียงที่ต้องใช้พลังในการเปล่งเสียงอย่างมากเพื่อให้เสียงมีความคมชัด มีน้ำหนักและถูกต้องตามระดับเสียงของตัวโน้ตนั้น ๆ ในบางครั้งอาจใช้เสียงจากนาสิกร่วมด้วยได้มีความเข้าใจ และเข้าถึงอารมณ์ของบทเพลง เพื่อการสื่อความหมายให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลง ใช้กิริยาท่าทางบ้าง เช่น ผายมือ ทาบอก

ข้อเสนอแนะ

สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ทำการศึกษาเรื่องเพลงไทยสากลที่ประยุกต์จากเพลงไทยโบราณร่วมกับทำนองเพลงร่วมสมัย และมีเนื้อหาเกี่ยวกับผลงานของหลวงวิจิตรวาทการ อธิบดีคนแรกของกรมศิลปากร
2. ทำการศึกษาเรื่องเพลงไทยสากลโดยเล่าประวัติของกรมศิลปากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันใช้รูปแบบเพลงร่วมสมัยซึ่งยังไม่เคยมีผู้ประพันธ์มาก่อน

เอกสารอ้างอิง

- กอบกุล อิงคทานนท์. (2539). พัฒนาการบทละครร้องสลัปปุด. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 18(1-2). มิถุนายน 2538-พฤษภาคม 2539, 98-99.
- โกสุ่ม สายใจ. (2548). *สุนทรียภาพของชีวิต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- เจนดุริยางค์, พระ. (2533). *บันทึกความทรงจำของพระเจ้าเจนดุริยางค์ (ปิติวาทะกร)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2557). *สังคีตนิยมความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงใจ ทิวทอง. (2560). *อรรถกถารับร้อง*. กรุงเทพฯ: วิสคอมเซ็นเตอร์.
- ธนิต อยุธยา. (2516). *ศิลปะละครหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: ศิวพร.
- ดำรงศักดิ์ อายุวัฒน์. (2550). *ราชสกุลจักรีวงศ์*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

- ปัญญา นิตยสุวรรณ. (2522). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายปัญญา นิตยสุวรรณ*. กรุงเทพฯ: ไอเดียสแควร์.
- มัลลิกา คณานุกัษ. (2529). *วิเคราะห์ชีวิตและผลงานเพลงอมตะของ แก้ว อัจฉริยะกุล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี).
- ศิลปากร, กรม. (2555). *เทคนิคและวิธีการในการออกแบบกระบวนการจัดการแสดงวงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร*. เอกสารประกอบโครงการพัฒนาบุคลากรด้านดุริยางค์สากล ประจำปีงบประมาณ 2555. กรุงเทพฯ: สำนักการสังคีต.
- ศิลปากร, กรม. (2558). *โครงการจัดการองค์ความรู้พระเจนดุริยางค์ ผู้มีคุณูปการในวงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร*. กรุงเทพฯ: สำนักการสังคีต. 41-42.
- ศิลปากร, กรม. (2563). *ประวัติและบทบาทหน้าที่*. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.finearts.go.th/performing/categorie/history>.
- ศุภชัย จันทร์สุวรรณ. (2538). *การวิเคราะห์แนวพระราชดำริและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการส่งเสริมการศึกษาด้านนาฏศิลป์และดนตรี การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนพรานหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2477*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางรัตน์ บุษบรรณ. (2538). *เผาเทียนเล่นไฟ ประเพณีไทยสมัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.